

Kremenjak

≡ Glasnik hrvatske pučke napredne stranke za krajinu šibensku. ≡

„Kremenjak“ izlazi svaki četvrtak. Pretplatna cijena na godinu 3 Kr. Na pò godine Kruna 1.50 para. Pretplate i pisma šalju se uredništvu
Rukopisi se ne vraćaju a neplaćeni se listovi ne primaju. Pojedini broj 4 p. (2 novč.)

Šibenski građani! Birači!

Za sutra Vas građanska i rodoljubna dužnost zove, da izaberete zastupnika grada Šibenika za sabor dalmatinski.

Potpisani odbor, tumačeći želju uprave mjesne organizacije naše stranke i udovoljavajući zahtjevu birača jednodušno iznešenom na skupštini zadnje nedjelje, pozivlje vas ovim, da svi kao jedan čovjek glasujete za presjednika naše organizacije, za našeg jedinog prijatelja i pučkog miljenika

Dra Vicu Iljadicu

Pristaše i prijatelji hrvatske pučke napredne stranke!

Za sutra vas bojna trublja zove u boj i to ne u boj mačeva već u boj misli, u boj ideja; zove vas u boj slobode proti sužanjstvu, u borbu svjetla proti tmini.

Dr. VICE ILJADICA je najizrazitiji predstavnik ovih ideja i ove borbe i zato odlikujte njega svojim povjerenjem, podajte njemu svoje glasove.

Glasujući za Dra VICU ILJADICU dokazat ćete, da ste prijatelji napretka i slobode, da ste pobornici svjetla, da vas nijedna sila ne može prestrašiti, nijedna prevara obmanuti, nijedno mito da vas ne može podmititi.

Glasujući za Dra VICU ILJADICU pokazat ćete svoju neodvisnost prama vladi i prama svim mogućnicima, potvrdit ćete pred cijelim našim narodom, da stojite nepokolebivo na stanovištu jedinstva hrvatskog i srpskog naroda, jer je Dr. VICE ILJADICA pravo utjelovljenje ove ideje.

Na biralište, dakle, braćo birači sa poklikom:

Živio naš kandidat D.r Vice Iljadica!

U Šibeniku, na 27. listopada 1908.

IZBORNI ODBOR
hrvatske pučke napredne stranke

NA IZBORE.

Šibenik, 27. listopada.

Proglas na pročelnoj strani našega lista govori jasno. *Sutra* u srijedu obavljaju se ovdje izbori zastupnika na sabor u Zadru za grad Šibenik. Sve, što u Šibeniku čuti za hrvatstvo, sve što je prožmano iskrenom željom da ovome gradu bude u buduće bolje i ljepše, sve što se zna izdici nad običnost, nad prkose, nad lične mržnje, dohrlice tog dana radosno na biralište, da dađe vedra čela i zadovoljne savjesti svoj glas za kandidata, što ga izborni odbor *pučke* stranke postavlja, za Dr. Vicu Iljadicu.

Kod ovog imena srce se svakog poštenoga gradjanina ispunja ponosom, jer je to ime čovjeka, koji je uvijek dokazao, da ga u cijelom njegovom radu vodi samo čista, nesebična ljubav prema Šibeniku, prama puku, prama cijelom narodu i otačbini hrvatskoj. Njegov je rad otvorena knjiga, iz koje svak, koji nije zaslijepljen niskim, drugotnim ciljevima, čisto, jasno i razgovjetno čita, da je on, Dr. Vice Iljadica, pri svakome svom činu imao uvijek i jedino pred očima svoj zavičaj, svoj narod, a u srcu uvijek jaku, neslomivu volju, da tom zavičaju i tom narodu pomogne.

Šibenik je o tom uvjeren i zato bi s naše strane mogla da izostane svaka preporuka, svako potaknuće. Pred imenom takova čovjeka, koji je stakao, zaslužio i uživao uvijek povjerenje ne samo svog grada, nego cijele ove općine i drugih gradova, nema tog nezadovoljnika, nema toga smutljivca, koji išta može da naškodi ni njemu ni onoj svetoj narodnoj stvari, kojoj on od prvog dana svog javnog djelovanja neporočno služi i kojoj hoće da služi i unaprijed uvijek vjerno, uvijek iskreno, uvijek požrtvovno bez obzira na sve izljeve niskih duša, bez osvrta na sve napadaje, kojima je uvijek pošten i radišan čovjek izvršen *sa strane neodgojenih furtimasa i nekih furešta*.

Šibenik je bio sretan, što je našao tog čovjeka, da ga zastupa, pa samo oni, kojima je dobro i sreća Šibenika nuzgredna stvar, a sebičnost, lična korist i prkos najpreča, mogu se naći u taboru onih, kojima *bi bilo* teško da Šibenik zastupa Dr. Vice Iljadica.

Ovo je ime njima nepoćudno, jer znadu, da se s tim imenom ne dadu nikako spojiti njihove težnje, jer znadu, da dok se u Šibeniku oko tog imena kupe ljudi poštenja i pravice, da njihovu vladanju i njihovoj sili nema *opstanka*.

A tog vladanja i te sile Šibenik je već sit

i presit. Moralo je doći vrijeme preporodjaja, morele su nadoći bolje i ljepše prilike, jer se nije još nikad desilo, da bi poštenje i pravica dopustili, da vječno stenju pod jarmom usilnika i samoživaca, *furtimasa i fureštovaca*.

Šibenik je u to ime već više puta progovorio. Progovorio je osudom proti zlorabiteljima njegove časti i njegovih interesa, a pohvalom i priznanjem prema ljudima, koji su te zlorabitelje *otkrili i raskrinkali pa nastoje da tu furtimašku filokseru pomoću svjesnog gradjanstva odkičnu* u kut, da već nikad ne uzmognu doći do vlasti, koja se u njihovim rakama prometnula u nesnošljivo diktatorstvo.

Svojim prošlim pravorijecima Šibenik će ostati vjeran i dosljedan i pri *sutrašnjim* izborima Šibenik će opet bjelodano dokazati, da su u njemu onemogućeni svi naponi i pokušaji onih, koji nisu znali nego njegovo slavno i ponosno ime omalovažavati, dapače oskrnjivati, koji nisu znali nego štetovati njegovom hrvatskom karakteru *prodavši se sramotno vladi i tudjinu*, dokaže, da ga preporodjena opet i za vazda vodi u izbornu borbu ne samo želja, nego čvrsta volja, da Šibenik ostane uvijek čist i svjetal i da na nj cijela domovina Hrvatska bude mogla gledati kao u svoju čvrstu uzdanicu, kao u grad, koji se diči i ponosi slavnim imenom hrvatskog kralja Krešimira.

Zato će *sutrašnjeg* dana svi gradjani birači, koji su zadodeni ovim mislima i ovim čuvstvima, a tih je ogromna većina, pohrliti složno na biralište, da dadu svečano oduška svome srcu, svome uvjerenju. Pohrlice veseli i radosni, svjesni da time ispunjuju svoju najveću gradjansku i otačbeničku dužnost, te će se položivši svoj glas za vrlog Dra Vicu Iljadicu, vratiti svome poslu zadovoljni u savjesti svojoj, da su još jednom visoko podigli i čast Šibenika grada i čast svetog hrvatskog barjaka.

Bez obzira na *političke vrtikape, na vladine sluge, na fratarske crnce, na smutljivce* i na sebičnjake, bez obzira na krive proroke, koji bi, izrabljujuć pučko ime, htjeli da u puku, u gradjanstvu nestane časti i hrvatske sviesti, od koje se oni boje, kao noćne sove i šišmiši od žarkog svjetla jutarnjeg sunca, svjesni će se gradjani birači i opet okupiti oko imena dičnog hrvatskog pregaoca i borca, oko našeg Dra Vice Iljadice, u kojem vide jamstvo, da će čast Šibenika i čast hrvatskoga barjaka biti brižno i vjerno sačuvana.

Gradjani, birači, Hrvati, na okup! Sutra u srijedu na 28. ov. mj. svi da ste kao jedan čovjek tu na biralištu. Ima vas puno, ali neka vas do jednoga tu, da svak vidi koliko ima poštenja, koliko ljubavi za hrvatsjvo u ovom našem milom Šibeniku, u ovom gnijezdu sokolova, koji ne može i ne može da dopusti, da se u njemu kote ljutice zmijske, da se u njemu legu crni gavrani i druge nedomaće ptice.

U srijedu svi na biralište. Pobjeda je vaša sigurna, jer vas voli poštenje, pravica i ljubav za dobro grada i domovine, koja je jača od svih onih nesretnih robova, što služe svojoj strasti, svojim hirima, svojoj koristi *fratrima, popovima, vladi i svakome, samo ne narodu ni puku.*

Na biralište svi sa glasom za čestitog vašeg gradjanina, odličnog pristašu naše pučke stranke, a uz poklik:

Živila Hrvatska! Živio D.r V. Iljadica! Živio Šibenik!

Ovo smo par redaka uzeli iz fra „Hrvatske Rieči“ od riječi do riječi; samo smo izmijenili ime i ono, što je u kursivu. Učinili smo za to, da se naši crnci na koritu u svojoj furtimaškoj duši ne žaloste. (Op. Ur.)

Sudbina utoka proti sramotnim izbornim listinama.

Kako je poznato naša je stranka bila učinila blizu 600 utoka proti izbornim listinama, što ih je napravila naša općina i njezin načelnik.

Svak može da najbolje uvidi, kako su sramotno i lupeški ove listine bile sastavljene, kad sebi predstavi to, da u listini nema nego tekar 863 birača poreznika, a mi smo morali proti njima učiniti ništa manje, nego kakvih **600 utoka**. Jasno je po tome, da ovake izborne lupeštine nigdje nije bilo, osim valjda na Muću. Ovako kako čini D.r Krstelj, nije radio ni jedan Kuen Hedervari u Hrvatskoj.

Da naša stranka nije pravila utoka samo onako radi galame, vidi se najbolje po tome, što c. k. kotar. poglavarstvo, kad je riješavalo utoke naše, — koje je, *nota bene*, gosp. D.r Krstelj bio *sve odbio, kao nevaljane* — što je, velimo, c. k. poglavarstvo našlo, da zakon i skrajna sila i nevolja zahtjeva, da se od 290 naših utoka, što smo ih mi učinili proti njihovim nepravedno i nezakonito uvrštenim, primi i uvaži blizu 200 i da se svih tih kakvih **200 njihovih nezakonitih birača izbrise iz izborne listine**. To je ipak jedan uspjeh.

Dakako, da mi tim riješenjem nijesmo i nemožemo biti zadovoljni, jer je poglavarstvo imalo i moralo po strogom zakonu i pravici primiti još svih 90 utoka i po tome izbrisati iz izborne imenice još 90 njihovih *crnomačkih birača*, koji prava glasa nemogu po zakonu imati.

Mi ćemo to po tanje drugi put rastumačiti.

Drugo je ovo. Naša je stranka bila učinila kakvih 250 do 300 utoka, da budu uvršteni u izborne listine *naši ljudi, kojima po pravu i po zakonu pripada pravo glasa*.

Općina i D.r Krstelj bili su i te utoke sve odbili. C. k. poglavarstvo primilo je od tih utoka samo kakvih 60, a druge je sve odbilo, jer da neplaćaju ništa poreza ili da neplaćaju toliko, koliko zakon zahtijeva. *Tako da je poglavarstvu javio porezni ured. Molim Vas!!!!*

Molim Vas, pa pogledajte, kako su ti utoci riješeni i kako c. k. porezni ured i njegovi činovnici javljaju poglavarstvu, plaćaju li naši ljudi porez i koliko plaćaju.

Mi ćemo se s ovim činovnicima porazgovoriti na

drugom mjestu, malo dalje od Šibenika i tada ćemo videti, kako porezne knjige pjevaju i hoće li se to pjevanje pretvoriti kome u — kukanje. Dosta je te sramote više, da se ko sa narodom ruga!

Evo vam dakle samo radi primjera ove nekoje!

C. k. porezni ured javlja poglavarstvu, da **Luka Čala Lusto** neplaća nego **samo 1:50 Kr.** poreza. Knežević Ivan da **neplaća ništa**, ili kao ništa; Picula Božo isto, dva Telenta isto, Cicvara Vice isto, a **Ante Bučević**, koji ima svoju kuću i *svoj kovački orbit, da neplaća ništa, ni pare!!!* itd. itd.

Je li Vam malo? — — — Mi pitamo da Petar ili Paval, koji *nije* uvršten u listine, **bude u njih uvršten**, a poglavarstvo odgovara, da utok odbija jer da Petar *nije* uvršten. Takih ima dosta. To je kao ruganje.

Porezni ured javlja da n. pr. Gojanović Mate plaća krunu 1:72 helera, a poglavarstvo odbija i neda mu pravo glasa, jer da je to malo, a drugima, koji plaćaju krunu 1:60 i krunu 1:70, dava pravo glasa. Vidi se, da su izgubili glavu.

Na taj način, dakako, da je poglavarstvo moglo uvažiti samo to 60 naših utoka, jer drukčije bi ih moralo *primiti još kakovih 200 i dati im pravo glasa*.

A onda bi sigurno dobili kremenjaci, a propale bi vladine sluge, crnci i koritaši, a sin Lorenza Dulibicha čelik-hrvata bi ostao kod kuće, da bude plaćeni vladin činovnik, a vlada voli da on bude njezin vjerni poslušni zastupnik. Da dodju kremenjaci od pučke stranke nebi oni dali vladi mira tražeć pučka prava, a vladi nije do pučkih prava. Bolje je, da je puk gladan, bolje sluša; a sit bi se rasprdecao i vladu nogom ošinuo.

Ovo samo donesosmo za sada; drugi ćemo put više. Medjutim, kremenjaci, nebojte se, uprite i nesustajte! Otvoriće oči i druga naša braća iz puka, vidiće. kad ih crnci i vladine prirepine vode, pa će i oni dohrliti u naše kolo i pomoći nam, da se dade Bogu božije, caru carevo. a puku pučko.

Samo naprijed!

Izbori vanjskih općina.

(Borba pravaštva sa c. k. pravašima)

U ponedjeljak imali su birani birači da biraju zastupnike za dalmatinski sabor.

Rezultat je taj, da su birani Dr. Katnić od Ivčevićeve stranke i D.r. Mate Drinković od pravaške stranke.

D.ra Katnića je nametnuo Ivčević i c. k. vlada i tvrdi je befel došao iz Zadra onima u Tijesnu u Skradinu i u Šibeniku, da je želja i zapovjed vlade, da Katnić mora biti biran.

I Katnić je bio biran.

A izbor sam bio je vrlo buran. Pravaši, koji baš pravaški čute, nehtjedoše nikako da pristanu na to, da se sluša volja i zapovjed ni Ivčevića ni c. k. vlade. Oni htjedoše da biraju po svomu uvjerenju čovjeka od povjerenja, nezavisna pravaša. Na čelu tih stajao je P. Roca uz ostale Vodičane, nekoje iz Skradina i okolice šibenske. Nastalo je trzanje, uzbuđenje je raslo i dovelo do psovanja. Drugu stranu t. j. onu c. k. pravaša vodio je dr. Krstelj i dr. Dulibić.

Jedni druge nemogahu ni uvjeriti ni osvojiti; prigovarahu jedni drugima izdajstvo pravaške misli i skuto-noštvu vladino. Boj se vodio u Sokoiani, pred njom i na biralištu samom.

Gosp. Čorić iz Vodica javno i na sav glas pred sokolanom (ili od danas c. k. sokolanom) prigovaraše i s ogorčenjem u čuvstvo uvrijedjena pravaša dovikivaše izdajničko postupanje D.ra Krstelja, Drinkovića i drugih. Vas uzbuđen vikaše g. Čorić: Ča misli taj Krstelj da nas ima u žepu, da mu gradi Boga čaćina; dodji doli iz Sokolane, pa ćemo se razgovarati, izdajniče! Ja ću ti kazati što si prije neg si postao načelnikom nami govorio protiv vladi; srami se kukavice, izdajice! Doći će i drugi izbori, vi pogrde pravaške! i pri tom prijetijaše dignutom šakom.

Slično govorahu Roca i Markoč. Drugi uvjereni pravaši dovikivahu Krstelju i drugima posprdno: Živili c. k. pravaši! — Treći prolazeći govorahu s porugom: Oni su pravaši! pljuc, pfuj na nje! Oni su c. k. pravaši. Jedan težak P. s Gorice, pravaš, govoraše biračima: kud ćete kukavice za vladinu slugu?! itd.

U samoj dvorani biranja nastavila se još jača borba, i tu je Dr. Krstelj proti glasu zakona učinio pritisak na neke birače, dok ih (sve pred c. k. poglavarom) nije prisvojio, da glasuju po ugovoru c. k. vlade i c. k. pravaša.

Živković Šinjerica i Crnica iz Zatona glasovaše za Drinkovića i odoše nehtjući glasovati za Katnića. Zgrabi tad Krstelj i stade ih mučiti i nagovarati da glasuju i za Katnića. Oni nikako, a on ih muči i sili. Napokon ih savlada i oni glasovaše.

Vladin povjerenik je gledao tu protuzakonitost i mučao.

Isto je tako kušao slomiti i J. Petrovića iz Bilica, al ovaj se nedade slomiti nikako, glasovavši po svome uvjerenju.

Ovo su letimične sličice borbe između pravaša i c. k. pravaša.

*

Za vanjske općine Dr. Katnić je dobio 47 glasova. Drinković 49. Pave Roca 13, Corubolo 2, Skvrce 1, ostali se ustegoše.

Dr. Medaković o aneksiji Bosne.

U plenarnoj sjednici ug. hrv. delegacije, delegat Bogdan Medaković izrekao je lijepi govor. Po „Pokretu“ donosimo izvadak. Govori, da je u prijestolnoj besjedi, a i u ekspozeu ministra Aehrenthala aneksija Bo-

sne i Hercegovine istaknuta u svom podpunom zamašaju pa će i on prije svega o njoj da govori. O tom pitanju odlučivati će valjda i velike sile na nadlenom mjestu, ali u diskusiju o tom on neće ulaziti. Govoriti će o prilikama, koje su s aneksijom nastale. Kralj je rekao, da je aneksija emanacija njegove vlasti pa je aneksija na tom temelju i provedena. Aneksija je dakle provedena mimo naroda, pa se sad očekuje sa strane mjerodavnih faktora, da se narod prilagodi gotovom činu, a i novom stanju. Za to faktori, koji imaju provesti vladinu odluku, moraju ići u susret osjećajima naroda, te računati sa potrebama, željama i ponosom onog naroda. Kad je prije 30 godina provedena okupacija, počinjen je prvi „fait accompli“. Sada aneksijom počinjen je drugi „fait accompli“. Sad se ima provesti ustav, a s druge strane i organizacija te eksekutiva, ali ne na način bez da se upita narod za želje i potrebe, te da se ova po treći put nadje pred trećim „fait accompli“.

Nadalje govornik povlači paralelu između uprave Engleske u Transvalu nakon poraza Bura, gdje je ipak namješten voškovodja Devet na čelo uprave zemlje. Da se ustav i izborni red provede treba saslušati prije one, koji predstavljaju sve tri nacionalne grupe u Bosni, kojima se imade prepustiti samoopredjeljenje. Samo na ovakav način doći će Bosna u položaj, da se prilagodi našoj zajedničkoj narodnoj politici Hrvata i Srba, koji moraju biti prožeti mišlju i uvjerenjem, da nam je sudjena jednaka budućnost. A tako će se u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini osigurati slobodni život i ojačati snaga svega našega naroda sviju 3 vjera, tako da one naše zemlje ne budu plienom nikakvih tuđinskih aspiracija, intriga i nasrtaja. Ono, što je složna hrvatsko-srpska koalicija u Hrvatskoj, ono će morati izvesti i naša braća u Bosni i Hercegovini. To od nas sviju traži naša narodna budućnost. A da se sve to tako razvije, ne smiju praviti smutnje oni faktori, koji su spremili aneksiju, ako baš neće svakog da uvjere, da ne žele dobiti ni nama ni narodu Bosne i Hercegovine.

Žalosna je činjenica, da kod spremanja aneksije niko ni za Hrvatsku pitao nije. A ovu karikaturu od ustava mogao je otpjeti samo ban, koji je bio u Budimpešti, kad se među državnicima konferiralo o aneksiji, a poslije u službenim novinama se je izjavio, da mu o tome nije ništa poznato i da kao da nije kompetentan u toj stvari. Govornik napada žestoko režim u Hrvatskoj. Nema povjerenja u vladu, stoga odbija proračun.

DOPISI.

Uz Zablaca.

Kako je već u ovom listu bilo govora u nas se je zatvorila škola te je usljed toga bio premješten u Zlosela vrijedni naš učitelj Jerko Defilipis.

Netom je stupio u ovo mjesto pobrinuo se je za gradnju crkve, mula i grobišta i više puta pošao sa seljanima to preporučiti ne samo u Šibenik nego i u Zadar, otvorio je tečaj za analfabete, uredio uprav divno crkveno pjevanje, a da su se nabavile u selu i druge potrebe stvari, njegova je zasluga.

Odlaskom učitelja Defilipisa naše selo gubi najboljeg pomagača a djeca gube učitelja kakvog će rijetko imati. Njegov odlazak je izmamio suza na lica dječice, odraslih i staraca, koji će ga uvijek blagoslivljati, a taj blagoslov nek mu tada naša najbolja nagrada.

Zablaćanci.